

(до 960-річчя від заснування Києво-Печерського монастиря)

Літа Божого 2011 минає вже 960 років від того часу, як за князя Ярослава, сина Володимира, чернець Антоній заклав у селі Берестові на кручах Дніпра першу святиню – печерний монастир. Як історики, так і церковні діячі вважають його одним із перших монастирів на Русі, що 1051 року поклав початок руському чернецтву. Співзасновником монастиря був також один із перших учнів Антонія — Теодозій (Феодосій). У 1058 році, попросивши благословіння преподобного Антонія, чернець Варлаам, який згодом став ігуменом, побудував над печерою першу дерев'яну церкву в честь Успіння Пресвятої Богородиці. В другій пол. XI століття монастир став центром поширення і утвердження християнства в Київській Русі. У XII столітті монастир отримав статус «лаври» — головного великого монастиря. Києво-Печерській лаврі було підпорядковано багато дрібних монастирів і так звані пустині (зокрема, Китаєвська, Микільська та ін. під Києвом) з їхніми угіддями і кріпаками в Україні, Білорусі й Московії. Києво-Печерська лавра зіграла важливу роль у розвитку давньоруської культури, зокрема, була центром літописання, іконопису, славилася, як навчально-педагогічний осередок. У лаврі працювали відомі літописці Нестор (автор «Повісті временних літ»), Никон, Сильвестр. Тут також перекладали на церковно-слов'янську мову і переписували твори іноземних авторів. У XIII столітті було вперше укладено «Києво-Печерський патерик» — важливе

джерело з історії Києва і Русі, зокрема давнього періоду.

З 1592 по 1688 роки монастир був ставропігією – підпорядковувався не митрополитові, а патріархові Константинополя, з 1688 року — Московському патріарху, а з 1786 знову перейшов під владу київського митрополита. Після Берестейської унії 1596 р. лавра стала греко-католицькою, але 1613 повернулася до православної церкви. 1631 р. вихованець Львівської братської школи Петро Могила заснував тут школу, яка, разом із братською, поклала початок Києво-Могилянському колегіуму, а потім академії. Значну увагу реставрації і розбудові лаври присвятив великий патрон української Церкви – гетьман Іван Мазепа. Це зафіксовано в фундаційній таблиці Троїцької надбрамної церкви з гербом та ініціалами гетьмана. Більшість монументальних споруд Лаврського комплексу збудовані в стилі українського бароко архітекторами Г. Шеделем і С. Ковніром і відносяться до XVIII століття. 1720 р. за царським розпорядженням лаврі було заборонено друкувати українські книги, що завдало монастиреві значних збитків.

У XVIII столітті (зокрема, завдяки наданням І. Мазепа) Києво-Печерська лавра стала найбільшим церковним феодалом України: їй належали три міста, сім містечок, біля двохсот сіл і хуторів, понад сімдесят тисяч кріпаків, дві паперові фабрики, одинадцять цегельних і шість скляних заводів, більше ста шестидесяти винокурень і вітряків, біля двохсот шинків, два кінних заводи.

Києво-Печерська лавра діяла до революції 1917 р. і стала свідком трагічних подій після 1917 року, які послужили поштовхом до тотального винищення православного духовництва і всього, що було зв'язано з Церквою. 25 січня 1918 року в стінах Лаври був закатований митрополит Володимир, а 1920 року Лавру взагалі закрили. Під час Другої світової війни у 1941 році радянські війська підірвали Свято-Успенський собор (тривалий час пропаганда звинувачувала в цьому німців). Під час німецької окупації Києва монастир на деякий час був відроджений, але у 1961 був знову закритий радянською владою.

Чернече життя і богослужіння в Києво-Печерській лаврі відновлене з 1988 року. 2000 року була завершена відбудова Свято-Успенського собору. Тривають роботи з його розпису. Трапезний храм Києво-Печерської лаври під відозвою святих Антонія і Феодосія нині де-факто є кафедральним собором Української православної церкви Московського патріархату, оскільки в ньому проводить богослужіння предстоятель цієї Церкви митрополит Володимир.

Окрім релігійного, Києво-Печерська лавра є осередком культурного життя. Тут діє Національний історико-культурний заповідник і ціла низка музеїв:

- Музей історичних коштовностей України
- Музей книги та друкарства України
- Музей народного декоративного мистецтва
- Музей театрального, музичного та кіно-мистецтва України
- Державна історична бібліотека України

Києво-Печерська лавра віддавна славилася книгодрукуванням. Першу друкарню в монастирі заснував Єлисей Плетенецький 1615 року. Однією з найцікавіших і найвідоміших книжкових пам'яток став уже згаданий Києво-Печерський патерик, уперше надрукований польською мовою 1635 року за розпорядженням Сильвестра Косова, а з 1661 р. (за Інокентія Гізеля) почав видаватися кириличним шрифтом церковнослов'янською мовою з вкрапленнями народної мови. З поч. XVIII ст. видання оздобили мистецькі дереворити Тарасевича. Одне з пізніших перевидань патерика зберігається у фондах ЛОУНБ.

[Посилання на відеоматеріал по даній темі](#)